

## Nr 13.

Ankom till riksdagens kansli den 21 april 1932 kl. 11 f. m.

*Första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 13, i anledning av väckt motion om beredande av möjlighet för församlingarnas prästerskap att ett begränsat antal söndagar årligen förrätta högmässan efter fritt ritual.*

I en inom första kammaren väckt och till dess första tillfälliga utskott för behandling hänvisad motion, nr 19, har herr *Sandegård* m. fl. hemställt, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om åtgärder i syfte, att, till dess en allmän revision av kyrkohandboken kan komma till stånd, möjlighet beredes varje församlings prästerskap att ett begränsat antal söndagar under året, exempelvis 12, förrätta högmässa efter fritt, av vederbörande domkapitel godkänt ritual.

*Motionen.*

Utskottet har berett Allmänna svenska prästföreningens centralstyrelse och styrelsen för Sveriges religiösa reformförbund tillfälle att till utskottet komma med yttranden över motionen; och äro de i anledning härav avgivna yttrandena såsom bilagor fogade härvid. Vid utskottets utlåtande äro jämväl, med vederbörandes medgivande, såsom bilagor fogade »Högmässa enligt förslag av professor Em. Linderholm» samt »Ordning vid högmässogudstjänsten i Djursholms kapell».

Till stöd för sitt yrkande hava motionärerna anfördt:

Vid 1930 års riksdag förelåg en i första kammaren väckt motion om åtgärder »i syfte att, till dess en allmän revision av kyrkohandboken kan komma till stånd, möjlighet beredes varje församlings prästerskap att ett begränsat antal söndagar under året, exempelvis 12, förrätta högmässa efter fritt valt ritual». Ur motionens motivering tillåta vi oss anföra följande:

»Det torde emellertid kunna påstås, att på de flesta håll, där något djupare intresse förefinnes för kyrkans uppgift och gärning, meningarna knappast äro delade därom, att nya ritual för kyrkans gudstjänst och heliga handlingar äro önskvärda. Vid så gott som varje kyrkomöte föreligger någon framställning i sådan riktning. Men meningarna äro, helt naturligt, mycket delade om, vad, som skall sättas i stället för gamla former och uttryck. Vid senaste kyrkomöte förelåg en motion, vari föreslogos alternativa ritual att användas vid sidan av de gamla.

Med hänsyn till det å ena sidan mycket ovissa läge, vari frågan om handboksrevisionen befinner sig, och å andra sidan det tämligen allmänt erkända behovet av en revision, särskilt av högmässans ordning, tillåta vi oss framföra en tanke, vars realiserande på intet sätt torde kunna anses föregripa denna revision men däremot vara ägnat att stimulera till ett allmännare deltagande, ej minst från prästerskapets sida, i strävandena att efterhand finna nya former för högmässan. Det synes icke ur någon avgörande syn-

punkt vara något att erinra mot en sådan modifikation av gällande bestämmelser för kyrkans högmässogudstjänst, att det tills vidare och i avvaktan på en kommande revision medgäves rätt för varje församlings prästerskap att exempelvis 12 söndagar under året, en gång i månaden, utbyta nuvarande ordning för högmässan mot annan med friare ritual. Man ville därvid gärna förutsätta, att denna rätt medgäves församlingens kyrkoherde, resp. vice pastor, utan åläggande av särskild framställning till domkapitlet.»

Motionen bifölls av första kammaren men avslogs av andra, vars första tillfälliga utskott avstyrkt utan att taga saklig ställning till motionens framställning, då ärendet kommit utskottet tillhanda »vid en så sen tidpunkt av riksdagens arbete, att utskottet icke kunnat få erforderlig tid för den utförliga behandling, som denna fråga förtjänar», etc.

De betänkligheter, som yppat sig mot ett förverkligande av ifrågavarande förslag, gälla nämligen föreliggande risker, att högmässans helgd och skönhet skulle äventyras genom ett oskickligt och omdömeslöst bruk av medgiven frihet. Då det ligger även motionärerna om hjärtat, att varje sådan risk i möjligaste mån förebygges, förutsätta vi, att det skall åligga vederbörande prästerskap att hos resp. domkapitel söka och erhålla godkännande av utarbetat ritual, innan det kommer till användning i församlingen.

Det synes oss för övrigt av betydelse, att den förnyelse av högmässans yttre ordning, som från skilda läger önskas och påyrkas, kommer till stånd efter en tid av praktiska försök ute i församlingarna.

Utskottet.

Motionärernas tankegång synes kunna i korthet sammanfattas så: Frågan om nya ritual för kyrkans gudstjänst och heliga handlingar har, ej minst genom särskilda framställningar från kyrkomötet, ånyo aktualiserats. Skilda önskemål göra sig naturligtvis därvid såväl inom som utom kyrkomötet gällande ifråga om riktlinjerna för och den närmare beskaffenheten av en revision. Med hänsyn härtill och då det torde kunna anses lämpligt att en kommande revision i största möjliga mån bygger även på praktiska försök ute i församlingarna, föreslås ifråga om högmässogudstjänsten, att möjlighet beredes de olika församlingarnas prästerskap, att ett begränsat antal söndagar, exempelvis 12, förrätta högmässa efter fritt, av vederbörande domkapitel godkänt ritual.

Såsom ovan nämnts föreligga i ärendet särskilda framställningar från kyrkomötet. I underdanig skrivelse av 3 november 1925 anhöll kyrkomötet »att Kungl. Maj:t måtte så snart som möjligt och under beaktande av vad innevarande års kyrkomöte uttalat med avseende på framställda ändringsförslag<sup>1)</sup> låta utarbeta ett förslag till varsamt reviderad kyrkohandbok och för ett

- |    |           |     |  |
|----|-----------|-----|--|
| 1) | Motion nr | 1   | ang. införande i kyrkohandboken av Olaus Petri korta syndabekännelse.  |
| »  | »         | 2   | » ändring av kyrkohandbokens stadganden rörande alternativ användning av syndabekännelsen »Gud, var mig nådig».                              |
| »  | »         | 3   | ang. införande i kyrkohandboken omedelbart efter »Herre, förbarma dig» av en ur den Heliga Skrift hämtad försäkran om syndaförlåtelsens nåd. |
| »  | »         | 4   | ang. framläggande av förslag till nya former av allmän kyrkobön.   |
| »  | »         | 6   | » införande i kyrkohandboken av en ny jordfästningsbön.  |
| »  | »         | 38  | » tilläggande i vissa kyrkoböner av en särskild förbön för Israel.   |
| »  | »         | 39  | » ändrad lydelse av avlösningen vid allmänt skriftermål.   |
| »  | »         | 51  | » åstadkommande av större omväxling i högmässogudstjänstens liturgiska del m. m.   |
| »  | »         | 52  | ang. utarbetande av ett förslag till en varsamt reviderad kyrkohandbok.  |
| »  | »         | 54  | » införande i kyrkohandboken av ett tillägg rörande trosbekännelsen.   |
| »  | »         | 64  | » bemyndigande för domkapitlet att i vissa fall bevilja jämkningar i högmässogudstjänsten.   |
| »  | »         | 111 | ang. vissa ändringar i kyrkohandbokens bestämmelser angående kyrkotagning och vigsel.  |

kommande kyrkomöte framlägga detta förslag». Redan vid 1926 års urtima kyrkomöte lät Kungl. Maj:t för kyrkomötet framlägga ett av särskilda sakkunniga (Söderblom, Danell, E. M. Rodhe, Widner och Stadener) utarbetat förslag till i vissa delar reviderad handbok. Kyrkomötet fann sig emellertid med erkännande av förslagets förtjänster icke kunna förorda dess antagande utan beslöt i ny skrivelse hemställa, att beträffande de delar, varöfver kyrkomötets yttrande begärts, desamma måtte utgöra underlag för *fortsatt revision* med ledning av vad inom kyrkomötet uttalats och med nödig hänsyn tagen till vad eljes vid ärendets behandling kunde förekomma under iakttagande jämväl av kyrkomusikaliska synpunkter; och anhöll kyrkomötet, att förslag därefter måtte för kyrkomötet framläggas.

Utskottet vill vidare erinra därom, att vid 1929 års kyrkomöte beredningsutskottet i anledning av en vid mötet av herr Linderholm väckt motion, nr 13, om alternativ till evangelie- och kyrkohandboken enhälligt hemställde, att mötet måtte hos Kungl. Maj:t anhålla, att motionen, i vad den avsåge kyrkohandboken, måtte tagas under beaktande vid den fortsatta revisionen av kyrkohandboken<sup>1)</sup>. Denna hemställan blev emellertid av mötet icke bifallen.

Nu gällande handbok, som efterträdde 1811 års, utkom 1894. Den har emellertid därefter vid upprepade tillfällen varit föremål för detaljändringar. Knappt ett kyrkomöte har gått utan nya försök att på olika punkter åstadkomma förbättringar, ej minst i fråga om ritualet för högmässogudstjänsten. Sålunda infördes efter beslut av 1915 års kyrkomöte en rad förändringar i högmässoritualet, och den sista handboksupplagan upptager ett flertal alternativ till syndabekännelsen och allmänna kyrkobönen. Betänkligheter mot att på denna väg åstadkomma önskelig revision ha yppats även inom kyrkomötet. Erinringar ha även framställts med hänsyn till den omständigheten, att det stora flertalet präster ute i församlingarna och församlingarna själva icke beretts tillfälle att giva sin mening tillkänna. Utskottet underskattar för sin del ingalunda värdet av en fast gudstjänstordning vid högmässan, som skyddar för gudstjänstens utlämnande åt personligt godtycke, ej heller förbiser utskottet betydelsen av gudstjänstordningens traditionella samband med tider och generationer, som varit. Varje tid har emellertid på detta område sina krav och i den mån de i och för sig äro berättigade, kan det vara en brist att ej gå dem till mötes. Redan ur nu berörda synpunkt synes det uppslag, som möter i motionen, förtjäna beaktande. Även åtskilliga andra skäl synas emellertid motivera, att detta uppslag prövas. Sålunda vill utskottet framhålla, att särskilt på landsbygden, där högmässan i regel är den enda formen för kyrkans gudstjänst, ett legitimt behov av omväxling synes motivera lämpliga alternativ till den hävdvunna gudstjänstordningen. Såväl ur församlingarnas som prästerskapets synpunkt skulle möjligheten till en sådan omväxling

<sup>1)</sup> Vid slutbehandlingen av detta ärende inom beredningsutskottet närvaro ärkebiskop Söderblom, biskoparna Eklund, Rodhe och Stadener samt herrar Tholén, Carlsson, friherre Lagerfelt, Bexelius, Jansson, Björkquist och Holmdahl.

helt visst vara av godo genom att öka intresset för den allmänna gudstjänsten och motverka den känsla av olust, som slentrian på detta område kan framkalla.

Motionärerna hava yrkat, att det fria ritualen skulle underställas vederbörande domkapitel för granskning och godkännande. Utskottet vill för sin del med hänsyn till de principiella och praktiska betänkligheter, som i förevarande avseende från olika håll inom kyrkan gjorts gällande, föreslå en sådan begränsning av den i motionen äskade friheten, att endast av Kungl. Maj:t godkända ritual må komma till användning. Det synes vidare lämpligt, att vederbörande domkapitel årligen, efter vederbörlig framställning, fastställer de dagar, på vilka det fria ritualen må komma till användning.

Utskottet vill emellertid också hava uttalat, att det för vissa sön- och helgdagar, exempelvis midsommardagen och de stora högtidernas annandagar, borde kunna medgivas användandet av ett kortare ritual.

Utskottet vill därjämte förutsätta, att vederbörlig framställning om rätt att använda alternativ till högmässan bör ske med tillstyrkande av vederbörande församlings kyrkoråd.

Utskottet hemställer alltså,

att första kammaren måtte i anledning av förevarande motion för sin del besluta, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om åtgärder i syfte, att, till dess en allmän revision av kyrkohandboken kan komma till stånd, möjlighet beredes varje församlings prästerskap att, efter tillstyrkande av församlingens kyrkoråd, på ett begränsat antal av domkapitlet årligen bestämda sön- och helgdagar förrätta högmässa efter fritt, av Kungl. Maj:t godkänt ritual.

Stockholm den 21 april 1932.

På utskottets vägnar:

RUBEN WAGNSSON.

---

Närvarande vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet: herrar Wagnsson, Tamm, Sandegård, Lundell, Olof Carlsson, Per Andersson, Nylander och John T. Björck.

---

### Reservation

av herrar *Lundell* och *Nylander*, vilka ansett, att utskottets utlåtande bort erhålla följande lydelse:

»Motionärernas förslag avser att bereda varje församlings prästerskap möjlighet att ett begränsat antal söndagar under året, exempelvis 12, förrätta högmässa efter fritt av vederbörande domkapitel godkänt ritual.

Så vitt utskottet har sig bekant, har från församlingarna ej försports någon allmänna önskan om förändringar uti högmässans ritual, utan torde det tvärtom förhålla sig så, att den menighet, som efter en ofta strävsam arbetsvecka samlas till gudstjänst i sin kyrka, känner sig mera hemma och finner mera vila och andakt vid en sedan barndomen invand gudstjänstordning med välkända ord och toner. Varje revision av kyrkans ritual bör enligt utskottets mening göras synnerligen varsamt och pietetsfullt, så att den traditionella värn och andakt, som vilar över nuvarande ritual, icke äventyras.

Frågan om revision av kyrkohandboken med dess gudstjänstordning har emellertid redan upptagits till behandling av kyrkomötet. I underdånig skrivelse av 3 november 1925 anhöll kyrkomötet »att Kungl. Maj:t måtte så snart som möjligt och under beaktande av vad innevarande års kyrkomöte uttalat med avseende på framställda ändringsförslag låta utarbета ett förslag till varsamst reviderad kyrkohandbok och för ett kommande kyrkomöte framlägga detta förslag». Redan vid följande års urtima kyrkomöte lät Kungl. Maj:t för kyrkomötet framlägga ett av särskilda sakkunniga (Söderblom, Danell, E. M. Rodhe, Widner och Stadener) utarbetat förslag till i vissa delar reviderad handbok. Kyrkomötet fann sig emellertid med erkännande av förslaget förtjänster icke kunna förorda dess antagande utan beslöt i ny skrivelse hemställa, att beträffande de delar, varöver kyrkomötets yttrande begärts, desamma måtte utgöra underlag för *fortsatt revision* med ledning av vad inom kyrkomötet uttalats och med nödig hänsyn tagen till vad eljes vid ärendets behandling kunde förekomma under iakttagande jämväl av kyrkomusikaliska synpunkter; och anhöll kyrkomötet, att förslag därefter måtte för kyrkomötet framläggas.

Då sålunda en revision av högmässoritualen pågår i samband med revidering av kyrkohandboken, synes det utskottet, att denna utredning bör få östört fortgå. Vidare anser utskottet, att denna enbart kyrkliga angelägenhet ligger närmare kyrkomötets än riksdagens arbetsområde och att en sådan revision står uti ett så intimt samband med kyrkohandbokens omarbetning, att densamma ej därifrån kan utbrytas.

Att under den tid, som kan förflyta intill dess denna allmänna revision av kyrkohandboken kan komma till stånd, införa helt nya alternativa ritual såsom under vissa betingelser medgivna, synes utskottet ej heller önskvärt och ännu mindre behöfligt, då enligt nu gällande kyrkohandbok möjlighet redan finnes att i ganska stor utsträckning använda olika alternativ.

Utskottet hemställer fördenskull,

att förevarande motion icke måtte till någon första kammarens åtgärd föranleda.»

Bil. 1.

## Yttrande av Allmänna svenska prästföreningens centralstyrelse.

Centralstyrelsen uppskattar till fullo den önskan, som ligger bakom motionens framställning och som jämväl vid de senaste kyrkomötena tagit sig uttryck i olika framställningar om ändringar i kyrkohandboken, att kyrkans gudstjänst i vår religiöst upprörda tid måtte kunna i allt rikare mått tillfredsställa skilda andliga livsbehov och krav. Centralstyrelsen finner dock icke den väg nämnda motionärer i riksdagen vilja gå vara tillräddlig. Först må erinras om att kyrkohandbokens gestaltning tillhör de kyrkans interna angelägenheter, som så väl enligt kyrkolag som praxis tillhöra kyrkomötets och icke riksdagens område, vilket även att döma av motionärernas motivering icke varit dem främmande, då de säga sig avse en tillfällig anordning »i avvaktan på en kommande revision», som de uppenbarligen anse skola ske i vedertagen ordning.

Frånsett denna kyrkorättsliga synpunkt kan centralstyrelsen icke biträda motionärernas hemställan i själva sakfrågan. Redan det sakförhållandet, att de ändringar, man genom en friare ställning i rituellt hänseende vill hava till stånd, pläga motiveras med rent liturgiska eller rent dogmatiska synpunkter eller allmänt estetiska, stundom var för sig och stundom alla tre i förening, visar hur grannliga och svårlöst denna fråga är.

Centralstyrelsen är övertygad om att kravet på en de enskilda prästernas rätt att efter subjektiv åskådning och individuell liturgisk uppfattning — att skriva liturgi är icke heller var mans sak — få införa ny gudstjänstordning icke har något stöd i församlingarna hos det kyrkans folk, som är trogna gudstjänstbesökare. Det torde vara lika främmande för det stora flertalet av kyrkans präster.

Den svenska kyrkans högmässoritual är ett väl förvaltad arv från fädernas kyrka genom tiderna, vars erkända enhetlighet och skönhet är högt uppskattat inom den evangeliska kristenheten. I alla kyrkosamfund är gudstjänstordningen det fasta och bestående, under det att tidsströmningarna växla. Den representerar den historiska kontinuiteten. Brytes den, inträder förvirring och upplösning. Genom senare tids forskning ha styrkan och rikedom just i den rituella traditionen blivit alltmera kända. Det må i detta sammanhang observeras, att man inom de frikyrkliga samfunden alltmåra börjat reagera mot den överdrivna individualismen på det liturgiska området och höjer krav på större fasthet och enhetlighet.

I det svenska högmässoritualen är vår evangeliska kyrkas egenart klarast utkristalliserad. Den rör sig med material av klassisk natur, som den tagit i arv från den gamla kyrkan och som går tillbaka till den äldsta kristenhetens dagar. Därjämte ingår i den ett dyrbart arv från reformationens genombrotts-tid, i vilket de evangeliska grundtankarna äro klart utformade och giva ett historiskt betingat och alltjämt levande uttryck för den svenska kyrkans innersta väsen, däri församlingen igenkänner sin under släktleder prövade livserfarenhet. Det subjektiva momentet hör vid gudstjänsten hemma i predikan. Där får prästen göra sin individualitet gällande. I liturgien kommer det objektiva, det av all individualitet oberoende till uttryck.

Församlingarna vilja känna igen sig i sin kyrka. Till gudstjänstens andakt hör en viss förtrogenhet med gudstjänstordningen. Var helst i riket nu någon »går i kyrkan», känner han sambandet med sin hembygds gudstjänst. För-

samlingarnas rätt tillgodoses genom att de icke bliva föremål för det subjektiva, kanske godtyckliga, experimentet i fråga om en så ömtålig sak som högmässoritualen. Det kunde komma att medföra känslan av andlig hemlöshet. Motionärerna tala t. o. m. själva om risken, att »högmässans helgd och skönhet kunde äventyras genom ett oskickligt och omdömeslöst bruk av medgiven frihet».

Motionärerna föreslå visserligen till förekommande härav i årets motion, vilket är ett avsevärt framsteg från 1931 års, att »det skall åligga vederbörande prästerskap att hos resp. domkapitel söka och erhålla godkännande av utarbetat ritual, innan det kommer till användning i församlingen». Domkapitlen skulle därigenom övertaga kyrkomötets prövning av ändringar i kyrkohandboken. Frånsett det från kyrkorättslig synpunkt högst märkliga häri, torde man ha rätt att fråga, om domkapitlen i sin nuvarande sammansättning verkligen äga förutsättningar för en sådan uppgift. Det hittills utförda handboksrevisionsarbetet och svårigheten att på detta område vinna fullgoda resultat torde i sin mån vittna om innebörden av den granskningsuppgift, som motionärerna tillämna domkapitlen.

Skulle en verklig realprövning av ingivna förslag vara möjlig, finge väl den bördan i huvudsak komma på biskopens lott. Hade motionärerna rätt uti att någon allmän önskan föreläge hos prästerna om denna ritualfrihet, skulle biskopen åsamkas en mycket dryg arbetsbörda med mångskriveri i oändlighet. Och när biskop och domkapitel nödgades tillbakavisa en del välmenta men omogna förslag, bleve det allehanda missnöje. Den åstundade friheten för den prästerliga individualiteten att göra sig gällande bleve nog genom denna prövningsrätt högst avsevärt kringskuren. Man frågar sig för övrigt, varför icke komminister och kyrkoadjunkt skulle äga samma rätt som den nu föreslagna för kyrkoherde och v. pastor. Man stode väl också inför faran att en ond åtskillnad komme att göras mellan prästerna, som komme att värderas och klassificeras efter sin ställning i denna fråga. Missnöje och strider komme helt säkert att på olika håll uppstå kring dessa »privatritual». Det värdefulla i den tradition, som skänkt oss en enhetlig form för högmässan, skulle därmed i stor utsträckning vara tillspillogivet.

Då Centralstyrelsen sålunda finner sig både av rättsliga, principiella och praktiska skäl böra avstyrka motionen, innebär detta icke ett underskattande av betydelsen av ett fortgående revisionsarbete av handboken, varigenom jämväl en rikare omväxling gives åt högmässogudstjänsten t. ex. genom fastställande av bestämda alternativ för kyrkoårets olika tider. Det må jämväl påpekas, att redan nu i sista handboksupplagan ett icke ringa antal alternativ, t. ex. i fråga om syndabekännelsen och allmänna kyrkobönen, ehuru på sina håll icke vederbörligen utnyttjade, föreligga. Dessutom föreligger den väl i de flesta församlingar redan införda seden med särskilda gudstjänster med rik liturgisk utformning, t. ex. vespergudstjänst, matutin, barn- och ungdomsgudstjänst o. s. v., där vederbörande präst äger möjlighet att begagna helt fria liturgiska former och därmed får utrymme för sin individuella uppfattning. Dessa »försök» må hava sitt värde såsom material för den fortsatta handboksrevisionen, men någon utvidgning av denna ritualfrihet till församlingens högmässogudstjänster är varken nödig eller nyttig.

På grund av vad här anförts tillåter sig Centralstyrelsen avstyrka motionen.  
Stockholm den 3 mars 1932.

För Allmänna Svenska Prästföreningens Centralstyrelse:

*Edgar Reuterskiöld.*

*Per Pehrsson.*

Bil. 2.

## Yttrande av styrelsen för Sveriges religiösa reformförbund.

Till Första kammarens första tillfälliga utskott.

Sedan utskottet genom skrivelse av den 6 nästlidne februari berett styrelsen för Sveriges religiösa reformförbund tillfälle att inkomma med yttrande över den inom första kammaren väckta och till utskottet för behandling hänvisade motionen om beredande av möjlighet för församligarnas prästerskap att ett begränsat antal söndagar årligen förrätta högmässa efter fritt ritual, får styrelsen avgiva följande yttrande:

Den föreliggande motionen har tagit upp en för vårt folks religiösa liv och utveckling mycket viktig fråga, enär *alternativ till kyrkans gudstjänster och heliga handlingar både för präster och lekmän i verkligheten blivit en med varje år alltmera brännande fråga, som ovillkorligen kräver sin lösning.*

Många präster äro i verkligheten djupt otillfredsställda med mångt och mycket i kyrkans fastställda formulär för gudstjänsten och de heliga handlingarna och över den stränga reglementering och andliga ofrihet, som härutinnan råda och medföra en prägel av död formalism och slentrian. Allmänt bekant är också, att ett stort och växande antal allvarliga och religiösa lekmän, särskilt bland de bildade och inom den vakna arbetarvärlden, känna sig främmande för gudstjänsten och de kyrkliga handlingarna med deras nuvarande form och innehåll och förty icke kunna med någon uppbyggelse och andlig behållning deltaga i dessa. De tomma kyrkorna i vida trakter av vårt land tala här ett allvarsamt språk. Det är icke som det borde vara med kyrkans fastställda gudstjänstformer. De ge icke människorna längre vad de behöva, helst i dessa tider, vare sig i fråga om *formen* eller *innehållet*.

Vad först *formen* angår, så är visserligen svenska kyrkans högmässoritual rikare än i grannländernas och kontinentens protestantiska kyrkor. Men dessvärre säger detta icke så mycket och kan icke upphäva det faktum, att det har starka brister i liturgiskt hänseende, brister, som icke kunna afhjälpas blott med de musikaliska tillsatser, som nu med prissvärt intresse göras i de större kyrkorna.

Menigheterna hava tröttnat på denna i decennier upprepade ritual, som nu kännes såsom ett evigt enahanda. Så mycket mera som högmässans språk, med sin korrekta kanslistil och sina torra, dogmatiskt korrekta vändningar, saknar den uttrycksfullhet, den innerlighet och skönhet, den prägel av religiös poesi och den lyftning, som nu med rätta begäres av en kristen gudstjänst.

Vad vidare angår själva *innehållet* eller *åskådningen*, så präglas gudstjänsten liksom kyrkans alla handlingar helt och hållet av den gamla strängt ortodoxa kyrkoläran, utan den minsta hänsyn till den både fördjupade och förenklade religiösa åskådning, som under senare tider växt fram överallt inom den protestantiska världen genom kännedomen om Jesu eget evangelium och en fortgående självbesinning på den nedärvda religiösa trons innehåll. Det kan icke lända vårt folks religiösa och etiska liv till välsignelse, att allt detta nya är uteslutet från kyrkans gudstjänstritual.

Ingen av den fria evangeliska åskådningen vill sätta ifråga de gammaltroendes rätt att få höra den gamla läran ifrån altaret. Men det är ett billigt och rättfärdigt krav, att även de kyrkomedlemmar, som hava en friare



åskådning, få rätt till högmässa efter ett alternativ, som ger uttryck åt deras tro i anslutning till Jesu eget evangelium.

I en folkkyrka, som icke kan eller får vara en liten trång och kortsynt sekt, kan numera icke utan allvarlig risk för kyrkan själv få råda ett samvets- och trostvang sådant som det nuvarande. Där måste inom gränserna för den kristna tron, som icke lär kunna fördöma Jesu förkunnelse, därför att den avviker från kyrkans bekännelse, givas en tillbörlig frihet. Utan denna råkar hela kyrkolivet i en inre stagnation och kan kyrkan icke göra vårt folk den religiösa tjänst, som är dess huvuduppgift.

Så mycket om motionens allmänna innebörd.

Motionärerna hava, för att nu gå till sakens *praktiska* sida, i årets motion gjort ett tillägg till förra årets, av innehåll, att prästerskapet i ty fall skall hos vederbörande domkapitel söka och erhålla godkännande av ett utarbetat ritual, innan det kommer till användning i församlingen. Detta för att avlägsna de betänkligheter, som yppat sig rörande ett förverkligande av förslaget med hänsyn till de risker, som kunna föreligga, att högmässans helgd och skönhet kunde äventyras genom ett oskickligt och omdömeslöst bruk av medgiven frihet.

Utan tvivel är denna tanke på en föregången prövning värd att beakta. Men frågan är, om just *denna* väg är framkomlig, om man vill en reform. Biskop Aurelius yttrade sig genast efter motionens bekantgörande i pressen emot densamma, och denna utan vidare avvisande hållning torde de flesta domkapitel komma att intaga gent emot varje förslag till alternativ, helst om detta icke är strängt renlärigt.

Skulle åter vederbörande domkapitel skriva om eller ändra ett ingivet alternativ till överensstämmelse med den korrekt kyrkliga läran och den kyrkliga kanslistilen i handboken, så vore med alternativen intet vunnet för dem, som verkligen behöva det. Vidare skulle, om domkapitlen finge avgörandet, komma att uppstå en högst olika praxis. I ett eller annat stift skulle kanske alternativ medges, i andra icke. Vad som vore rätt och tillåtet i det ena stiftet, skulle vara orätt och förbjudet i det andra. Detta vore knappast lämpligt i en rikskyrka.

Den enda riktiga vägen synes vara, att *ansökan* om rätt att bruka ett i tryck ingivet och motiverat alternativ, ställas till Kungl. Maj:t, som efter hörande av vederbörande myndigheter hade att pröva ett sådant ritual och eventuellt förklara det tillåtet åtminstone i den av motionärerna avsedda omfattningen. Det bleve då tillåtet i hela svenska kyrkan, och de enskilda prästerna och församlingarna behövde då icke ständigt inkomma med nya ansökningar. Det kunde på detta sätt bli en fri utveckling efter olika orters och församlingars behov, utan onödiga strider och kättarmakeri. Man kan naturligtvis känna sig tveksam, om det är riktigt att inskränka rätten till endast 12 söndagar på året. Är saken i och för sig god, borde väl en något större frihet ges. Men naturligtvis är något bättre än intet.

Skulle utskottet nu avstyrka och riksdagen avslå den föreliggande motionen, är fara värt, att den lilla frihet, som nu existerar att utom högmässotid bruka den äsyftade högmässan, kan komma att angripas och förloras.

Det har från den ortodoxa sidan anförts, att blott kyrkomötet men icke riksdagen skulle ha rätt att upptaga en intern kyrklig fråga som denna. Så är dock icke fallet.

Kyrkomötet saknar rätt att på egen hand genomföra liturgiska förändringar och har allenast rätt att till Kungl. Maj:t uttala sig och inkomma med underdåniga skrivelser rörande sina önskemål. Då kyrkomötet vidare, senast 1929, har visat sig totalt oförstående för behovet av alternativ till gudstjänsten m. m. av en fri evangelisk åskådning och ingen förändring i

denna hållning torde kunna förväntas inom överskådliga tider; men då å andra sidan riksdagen har samma rätt som kyrkomötet att, även i en intern kyrklig fråga som denna, likaväl som tidigare i t. ex. den långt mera omfattande psalmboksfrågan 1921, besluta en skrivelse till Kungl. Maj:t, så är det vår och mångas livliga förhoppning, att utskottet tillstyrker och riksdagen beslutar en skrivelse till Kungl. Maj:t om rätt till fritt högmässoritual åtminstone ett begränsat antal söndagar. Det lär sedan stå Kungl. Maj:t fritt att efter hörande av kyrkliga och andra instanser, som Kungl. Maj:t kan för gott finna, förordna i motionens riktning på de villkor, som Kungl. Maj:t kan pröva lämpliga. Även om ett kyrkomöte skulle lägga sig emot den begärda friheten, lär detta hindra förfarandet lika litet som i psalmboksfrågan 1921, där Kungl. Maj:t i strid mot kyrkomötets beslut följde riksdagens skrivelse.

Styrelsen för Sveriges Religiösa Reformförbund, som inom sig sluter icke så få präster och teologer, kan icke tro, att Sveriges riksdag skall svika sin höga och heliga plikt att hägna och främja tros- och samvetsfriheten inom kyrkan för de kyrkomedlemmar och medborgare, som nu begära den blygsamma rätt och frihet, som i den föreliggande motionen avses.

Stockholm den 2 april 1932.

*Em. Linderholm*

Ordf. i S. R. R. F.

*Douglas Edenholm*

Andre sekr.

*Bil. 3.*

## Högmässa enligt förslag av professor Em. Linderholm.

### FÖRSTA DELEN: SAMLING OCH HELGELSE.

*Tillbedjen Herren i helig skrud! Ps. 29: 2.*

Högmässan inledes med ett Orgelförspel. Härunder träder *Prästen* för altaret i alba eller i mässkrud och knäböjer i tyst bön för sig själv, församlingen och dagens gudstjänst.

Bönerna läser *Prästen* vänd *mot altaret*, så vitt akustiken det medgiver. Alla bibeltexter och budskap läser och sjunger *Prästen* vänd *mot församlingen*. Där två präster äro för altaret, bör en och samma läsa både ingress och huvuddel av sådana partier som synda- och trosbekännelsen. Alla sångliga stycken från altaret kunna och böra även läsas, då Liturgen ej är mäktigt ett värdigt utförande av sången.

På högtidsdagar och vid högtidliga gudstjänster kan efter Orgelförspelet följa en *Hymn* av kyrkokören.

Därefter sjunges *Ingångspsalmen*.

På högtidsdagar sjunger *Liturgen* ensam eller i växelsång med kyrkokör och församling, en för dagen lämplig kort *Intröitus* eller *Ingång*, med ord ur den *Heliga Skrift*.

Då *Intröitus* sjunges eller läses av *Liturgen* utan växelsång, sjunger *Församlingen*:

Amen.

Liturgen sjunger eller säger nu det trefaldiga Sanctus:

Helig, Helig, Helig är Herren Zebaot.  
Hela jorden är full av Hans härlighet.

Jes. 6: 3.

Församlingen sjunger:

Helga oss, Helige Herre Gud!

Eller:

Fräls oss och helga oss, Herre Gud!

Prästen vänder sig till församlingen med denna Förmaning till Syndabekännelse:

Herren är i sitt heliga tempel, hans tron är i himmelen. Men hans ögon skåda, hans blickar pröva människors barn. Herren är nära dem, som hava ett förkrossat hjärta och frälsar dem, som hava en bedrövad ande. Ps. 11: 4, 34: 19. Låtom oss därför nu träda fram för hans ansikte, bekänna våra synder och bedja om hans Ande till ett nytt liv.

Här knäböjer Prästen och beder högt med församlingen:

Gud var mig nådig efter din godhet, och utplåna mina överträdelser efter din stora barmhärtighet! Två mig väl från min missgärning och rena mig från min synd! Ty jag känner mina överträdelser, och min synd är alltid inför mig. Du har behag till sanning i hjärtegrunden, så lär mig då vishet i mitt innersta! Skapa i mig, Gud, ett rent hjärta, och giv mig en ny frimodig ande! Förkasta mig icke från ditt ansikte, och tag icke din helige Ande ifrån mig! Låt mig åter fröjdas över din frälsning och uppehåll mig med villighetens ande! Amen.

Ps. 51: 3—5, 8, 12—14.

Eller ock ske, helst i skol- och bönhus, Förmaning och Syndabekännelse, efter våra fäders föredöme, sålunda:

Käre vänner, Bröder och Systrar i vår allraheligaste tro! Vi äro här församlade i Herrens namn för att höra hans heliga ord, tacka honom för all hans godhet, och bedja honom om allt, som göres oss behov. Och efter så är, att våra synder skilja oss från honom, trycka oss neder och betaga oss hans frid, så vilja vi först av allt ödmjuka oss inför Gud och var för sig bedja honom om våra synders förlåtelse och kraft att leva efter hans vilja, så sägande:

Helige Herre Gud Allsmäktig! Jag är inför dig en fattig, syndig människa, som på mångfaldigt sätt har brutit emot dig. Av allt mitt hjärta vill jag inför dig bekänna, att jag icke har älskat dig över allting, icke min nästa såsom mig själv. Emot dig och dina heliga bud har jag syndat med tankar, ord och gärningar och vet mig fördenskull vara värd att förkastas från ditt ansikte, om du skulle döma mig så, som jag har förtjänt. Men nu har du, käre himmelske Fader, utlovat att för din egen skull, efter du ej begär gåvor eller offer, förlåta alla, som fly till din barmhärtighet, evad de än hava brutit. Däruppå vill jag, som ditt barn, mig tryggt förlita och beder dig därför nu, att du ville vara mig nådig och förlåta mig alla mina synder samt genom din Ande giva mig kraft att leva dig till ära, din församling till hugnad och min själ till frälsning. Amen.

Bearb. av Strassburg 1526, 1598 samt Sv. Handboken.

Eller:

O Herre, du Allrahögste, vi hava kommit till dig, ej i styrkans övermod, utan med ett ödmjukt och bedrövat hjärta, att du må upplyfta och upprätta oss. Vi nalkas dig ej som helgon, utan som syndare, att du måtte befria oss från det onda och frälsa oss ifrån okunnighet och svaghet. Vi komma till dig, ej smyckade med framgång, utan som stackars bedrövade själar, att vår olyckas dagar må bringas till ett slut. Vi komma till dig som varelser fläckade med orenhet, att du måtte rentvå oss från våra missgärningar och fylla våra hjärtan med en helig och rättfärdig ande.

Vi treva oss fram på vår väg i mörkret, vi söka efter dig, att du måtte leda oss till ditt utsägliga ljus. Insnrjda i dödens snaror, ropa vi efter dig, att du måtte leda oss till din odödlighets boning. Allt, som tillhör oss, är idel elände. Du är vårt enda goda och vår enda salighet. Beroende av dig, vänta vi ivrigt efter sanningens rike, det eviga ljuset och livet.

Led mig, o Herre, från det falska till det sanna! Led mig från mörker till ljus, från död till odödlighet! Amen.

*Från 1800-talet.*

*Församling och Liturg sjunga gemensamt:*

Herre, förbarma dig över oss!

Fader, förbarma dig över oss!

Herre, förbarma dig över oss!

*Prästen vänder sig till församlingen och tillsäger henne såsom Avlösning denna Försäkran om Guds nåd och barmhärtighet.*

Barmhärtig och nådig är Herren, långmodig och stor i mildhet. Han handlar icke med oss efter våra synder och vedergäller oss icke efter våra missgärningar. Såsom en fader förbarmar sig över barnen, så förbarmar sig Herren över dem, som frukta honom.

*Ps. 103: 8, 10, 13.*

Eller:

Så säger Herren: Jag vill utplåna dina överträdelser för min egen skull, och dina synder kommer jag icke mer ihåg.

*Jes. 43: 25.*

Eller:

Den Evige och Helige Gud, som ock är vår gode och barmhärtige Fader, han skall förbarma sig över eder och förlåta alla edra synder. Han skall ock giva eder sin Andes kraft till ett nytt liv i Jesu Kristi efterföljd.

Församlingen sjunger en Lov- och Tacksägelsepsalm, t. ex.

Höga Majestät, vi alla

*Sv. Ps. 3: 1.*

Eller:

Min själ skall lova Herran

*Sv. Ps. 16: 1.*



icke skall vara fåfängt, utan framgång hava, giv, att det också i oss må visa sin kraft, dig till ära och oss till frälsning! Amen.

Slutönskan. Därtill bör väljas ett kort bibelord, såsom ett av dessa eller annat liknande:

Evigheternas konung, den Oförgänglige, Osynlige, den Ende Gud, vare pris och ära i evigheters evighet! Amen.

*1 Tim. 1: 17.*

Gud, den ende Vise, Honom vare ära i evigheters evighet, genom Jesus Kristus! Amen.

*Rom. 16: 26.*

Fridens Gud vare med eder alla! Amen.

*Rom. 15: 33.*

Honom, som förmår göra utöver allt, vida mer än vi begära eller tänka, efter den kraft, som verkar i oss, Honom vare ära i församlingen, genom Jesus Kristus, bland alla släkten, i evigheters evighet! Amen.

*Ef. 3: 20, 21.*

Så varen nu Guds efterföljare, såsom älskade barn! Och vandren i kärlek, såsom och Kristus har älskat oss och utgivit sig själv för oss. Amen.

*Ef. 5: 1, 2.*

Hoppets Gud uppfylle eder med all fröjd och frid i tron, på det att I män överflöda genom den Helige Andes kraft! Amen.

*Rom. 15: 13.*

Haven ingen omsorg, utan edra önskningsar vare kunniga inför Gud i allt, genom åkallan och bön, med tacksägelse! Och Guds frid, som övergår allt förstånd, skall bevara edra hjärtan och edra tankar i Kristus Jesus. Amen.

*Fil. 4: 6, 7.*

O, vilket djup av rikedom och visdom och kunskap hos Gud! Huru outgrundliga äro icke Hans domar, och huru outrannsakliga Hans vägar! Ty av Honom, och genom Honom och till Honom äro alla ting. Honom vare ära i evighet! Amen.

*Rom. 11: 33, 36.*

Efter predikan sjunges Applikations-Psalmen, som ock, så vitt möjligt, bör vara av en övergång till det följande.

### TREDJE DELEN: TROSBEKÄNNELSE OCH TILLBEDJAN.

Under sången går *Prästen*, åter iförd alba eller mässkrud, för altaret, där han förblir stående. När Psalmen är slut, vänder han sig till församlingen och säger:

Låtom oss nu, sedan vi hava hört Guds heliga ord, bekänna vår tro med dessa (Jesu) ord:

Saliga äro de i anden fattiga,  
ty dem hörer himmelriket till.  
Saliga äro de bedrövade,  
ty de skola bliva hugsvalade.  
Saliga äro de saktmodiga,  
ty de skola ärva jorden.  
Saliga äro de, som hungra och törsta efter rättfärdighet,  
ty de skola bliva mättade.  
Saliga äro de barmhärtiga,  
ty dem skall ske barmhärtighet.  
Saliga äro de renhjärtade,  
ty de skola se Gud.  
Saliga äro de fridstiftande,  
ty de skola kallas Guds barn.  
Saliga äro de, som lida förföljelse för rättfärdighets skull,  
ty dem hörer himmelriket till.

*Mat. 5: 3—10.*

Eller:

Vi tro på Gud, den Ene och Evige, Helige och Allsmäktige, vår himmelske Fader, av vilkens väsen vi äro, att vi må söka och finna Honom, världsalltets Herre och Konung, som allena bör fruktas, äras och tillbedjas.

Vi tro, att Gud är oss klarast uppenbarad genom Jesu Kristi evangelium om Guds faderliga kärlek och att Jesu liv och död i godhet och trohet visat oss vägen till Gud och till Guds rikes förverkligande i världen.

Vi tro, att Gud genom sin Ande är verksam till frälsning i alla, som han givit liv och varelse, för att slutligen, om än genom lidande och tuktan, också på andra sidan, med sig förena alla av vårt släkte, i ett fullkomligt och saligt, evinnerligt liv, att Gud må vara allt i alla. Amen.

*Av författaren.*

Eller:

Jag tror på Gud, som har skapat mig.  
Jag tror på Jesus Krisus, som återlöst mig.  
Jag tror på Guds helige Ande,  
som helgar och bevarar mig till evinnerligt liv. Amen.

*Efter Luther i Stora Katekesen.*

*Församlingen sjunger: Amen.*

*Prästen säger (eller sjunger):*

Upplyften edra hjärtan till Gud!

*Församlingen sjunger:*

Till Gud vi lyfta våra hjärtan,  
och våra händer till himmelen.

*Klag. 3: 41.*

Eller:

Till dig, o Herre, upplyfter jag min själ.

*Ps. 25: 1.*

*Prästen säger (eller sjunger):*

Låtom oss bedja och tillbedja!

Prästen vänder sig mot altaret och beder, helt eller delvis, allt efter tid och omständigheter, i den Stora högmässobönen sålunda:

Allsmäktige Gud, trofaste Fader, våra fäders hjälp och tröst i all nöd! Vi bedja dig nu om din välsignelse för vår församling och kyrka, för folk och rike, för jordens alla länder, för alla människor:

Välsigna, o Gud, denna församling och alla dess medlemmar, våra fränder och grannar, vänner och ovänner, och hjälp oss att leva i frid och endräkt samt stå varandra bi, såsom det höves kristna människor! Bevara vår församling (och stad) för allt ont, för olyckor, brott och förvillelser! Välsigna vårt arbete och all god gärning! Välsigna (våra konfirmander och) vår ungdom och hjälp oss att rätt fostra det unga släktet! Giv oss, vad vi behöva för att ärligt och ärbart försörja oss och våra barn, våra gamla, fattiga och sjuka, änkor och faderlösa! Hjälp oss att uppsöka de förlorade, upprätta de fallna, trösta de sörjande, förtvivlade och hopplösa, som ingen mening se i livet, samt styrka och stödja dem, som ligga på sitt yttersta. Hjälp nådeligen även oss själva i provningens dagar och vår sista stund! Vare så, o evige Gud, din nåd och frid över alla, som före oss här levat och lidit, över oss alla, som nu här leva en ringa tid, och över alla, som skola följa oss efter! Låt oss alla en gång få mötas i ditt rike, att med Kristus och alla heliga se dig, såsom du är, och varda dig, vår Gud och Fader, lika (Amen).

*Församlingen sjunger:*

Hör oss, milde Herre Gud!

Här kan den stora högmässobönen slutas vid mindre gudstjänster utom kyrka och kapell och eljes, när så kan vara behöfligt, dock icke å stora högtidsdagar. I så fall utgår församlingens »Hör oss, milde Herre Gud». I den följande bönen är icke nödvändigt att söndagligen medtaga allt.

Välsigna, o Gud, hela din kyrka med alla dess församlingar i vårt vida land, att hon i alla sina grenar må främja levande tro och verksam kärlek, godhet och trohet samt alla kristliga dygder i alla stånd och kallelser. Välsigna, o Gud, din kyrka i hela världen och synnerligen dess hednamission. Låt nådeligen den efterlängtnade tid komma, då jordens alla folk samlas i gemensam tro på dig, o Gud, och i broderlig kärlek!

Skydda, Herre vår Gud, vårt älskade fosterland och alla dess inbyggare: Konung och regering, riksdag och ämbeten, allt hederligt arbete, all ädel konst och sanningssökande vetenskap, undervisning och uppfostran samt all god och landsgagnande strävan. Behåll oss vid god lag, rätt och frihet och hjälp oss att främja tukt och ära, god ordning samt inbördes hjälp och frid. Välsigna våra frände- och grannfolk och låt oss leva i god fred och samverkan med dem såväl som med jordens alla folk och länder samt väl fylla vår kallelse som ett folk bland folken.

Hjälp slutligen, Du, som är allas Gud och Frälsare, alla folk och riken, alla kyrkor och församlingar och alla människor, som du skapat, över hela jorden! Led och välsigna, o Gud, oss alla, på det att din goda vilja må ske och ditt rike komma. Amen.

*Församlingen sjunger:*

Hör oss, Gud, vår Fader och Frälsare!



Prästen vänder sig mot församlingen och sjunger:

Om av allt edert hjärta I söken mig,  
skall jag låta mig finnas av eder,  
så säger Herren, vår Gud.

*Jer. 29: 13, 14.*

Församlingen sjunger:

Ja, Herre vår Gud, ditt ansikte vilja vi söka.

Liturgen sjunger den stora Doxologien:

Ära vare Gud i höjden!  
Och frid på jorden!  
Till människorna ett gott behag

Församlingen sjunger: Amen.

Prästen sjunger:

Herren är i sitt heliga tempel. Hela jorden vare stilla inför Honom!

*Hab. 2: 20.*

Eller:

Hela jorden vare tyst för Herren, ty nära är Herrens dag.

*Zef. 1: 7.*

Eller läser:

Låtom oss nedfalla och tillbedja! Låtom oss knäböja inför Herren och i stillhet och tystnad utgjuta våra hjärtan för Honom!

*Ps. 95: 6.*

*Tyst andakt* en till två minuter. Den kan beledsagas av dämpat orgelspel, vilket måste hållas i fullt värdig stil. *Prästen* knäböjer därunder vid altaret i tyst bön jämte Församlingen. Tystnaden kan brytas genom några slag å en klocka i tornet eller med en mindre sådan i kyrkan.

Därpå läser *Prästen* högt, knäböjande eller stående:

Fader vår, som är i himmelen. Helgat varde ditt namn! Tillkomme ditt rike! Ske din vilja, såsom i himmelen, så ock på jorden! Vårt dagliga bröd giv oss i dag! Och förlåt oss våra skulder, såsom ock vi förlåtit dem, oss skyldiga äro! Och inled oss icke i frestelse! Utan fräls oss ifrån ondo!

Ty riket är ditt och makten och härligheten i evighet. Amen.

På högtidsdagar sjunger *kyrkokören* slutorden:

Ty riket är ditt o. s. v.

*Prästen* vänder sig till församlingen och säger eller sjunger:

Tackom och lovom Herren!

Församlingen reser sig och svarar:

Gud, du allena är värdig pris och ära och makt.

*Upp. 4: 11.*

*Bihang till riksdagens protokoll 1932. 12 saml. 1 avd. 9 häft. (Nr 13.)*

Eller:

Herren vare tack och lov!  
Halleluja! Halleluja! Halleluja!

Församlingen förblir stående och prästen lyser välsignelsen över henne med dessa ord:

Herren välsigne eder och bevare eder! Herren låte sitt ansikte lysa över eder och vare eder nådig! Herren vände sitt ansikte till eder och giv eder frid!  
I sitt eget högtlovade namn av evig Fader och Förbarmare, Amen.

*Församlingen sjunger:*

Amen, Amen, Amen.

Sist sjunges Slutpsalmen, varefter prästen lämnar altaret.

Efter Slutpsalmen spelas ett värdigt *Postludium*.

SOLI DEO GLORIA

*Bil. 4.*

### Ordning vid högmässogudstjänsten i Djursholms kapell.<sup>1</sup>

Psalm.

*Prästen:* Helig, helig, helig är Herren Gud allsmäktig. Hela jorden är full av hans härlighet. Barmhärtig och nådig är Herren, långmodig och stor i mildhet och trofasthet.

Kommen, låtom oss upplyfta våra hjärtan till Gud i himmelen! Låtom oss tillbedja och nedfalla! Låtom oss knäböja för Herren, vår skapare! Låtom oss såsom ovärdiga syndare ödmjuka oss inför hans heliga ansikte, med hjärta och mun bekänna oss för vad vi äro och bedja honom om nåd och missskund, så sägande:

Gud, var mig nådig efter din godhet! Utplåna mina överträdelser efter din stora barmhärtighet! Två mig väl från min missgärning och rena mig från min synd! Ty jag känner mina överträdelser, och min synd är alltid

<sup>1</sup> Introitus och den första syndabekännelsen äro, med några smärre förändringar, hämtade från det förslag, som av professor W. Rudin framlades för 1888 års kyrkomöte.

Förebild för troshymnen har den av Spitta efter Luthers trospsalms författade och i Elsass-Lothringens psalmbok av år 1902 införda psalmen varit. Denna tyska psalm lyder så:

Wir glauben all an einen Gott,  
Schöpfer Himmels und der Erden,  
der sich durch Jesum, seinen Sohn,  
uns zum Vater hat gegeben.  
Er will uns allzeit ernähren,  
uns zur Seligkeit bewahren  
durch den heiligen Geist im Glauben,  
kein Leid soll uns widerfahren.  
Nach diesem Elend ist bereit  
uns ein Leben in Ewigkeit.

Amen.

inför mig. Emot dig har jag syndat och gjort vad ont är i dina ögon. Se, du har behag till sanning i hjärtegrunden: så lär mig då vishet i mitt innersta! Två mig, att jag må vardas ren! Två mig, att jag må vardas vitare än snö! Vänd bort ditt ansikte från mina synder och utplåna alla mina missgärningar! Skapa i mig, Gud, ett rent hjärta och giv mig en ny, frimodig ande. Förlåta mig icke från ditt ansikte och tag icke din heliga ande ifrån mig! Låt mig åter fröjdas över din frälsning!

Hjälp oss, du vår frälsnings Gud! Rädda oss och förlåt oss våra synder, för ditt namns skull! Amen.

En annan syndabekännelse (advent- och jultiden):

Utrannsaka mig, Gud, och känn mitt hjärta! Pröva mig och känn mina tankar! Se till, om jag är stadd på en olycksväg, och led mig på den eviga vägen! Du vet vad för synd som vill bringa mig på fall. Du vet vad som är dolt i mitt hjärta. O min Gud, låt ingen orätt råda över mig! Låt icke i mig dem komma på skam, som förbida dig! Låt icke i mig dem vardas till blygd, som söka dig, Herre! Vänd dig till mig och upprätta mig, efter din stora barmhärtighet! Förlåt mig alla mina synder och gör mig till en ny människa! Amen.

En annan syndabekännelse (fastlagstiden):

Gud, du känner mina hemliga tankar; det innersta i mina gärningar och ord är icke fördolt för dig. Min själ är i din hand, intet har jag, intet är jag, som du icke vet. Vad kan jag säga inför dig?

Fader, jag har syndat emot dig och är icke värd att kallas ditt barn.

Och dock måste jag komma till dig. Utan dig kan jag icke leva. Endast hos dig är frid.

Gör med mig efter ditt behag! Tukta mig i din rättfärdighet, men förskjut mig icke i vrede! Förlåt mig i din stora barmhärtighet! Öppna för mig din famn och utgjut din kärlek i mitt hjärta, att jag må leva!

Herre, jag väntar efter dig — övergiv mig icke! Min Gud, var icke långt ifrån mig! Skynda till min hjälp, Herre, du min frälsnings Gud! Amen.

*Församlingen:* Herre, förbarma dig över oss! o. s. v.

*Prästen:* Med evig nåd vill jag förbarma mig över dig, säger Herren, din förlossare.

(Eller:

Såsom en fader förbarmar sig över sina barn, så förbarmar sig Herren över dem som frukta honom.

Eller:

Så älskade Gud världen, att han utgav sin enfödde son, på det att var och en, som tror på honom, icke må förgås, utan få ett evigt liv.)

Ära vare Gud i höjden o. s. v.

*Församlingen* sjunger ps. 24: 1.

*Prästen:* Herren vare med Eder!

*Församlingen:* Med dig vare ock Herren!

*Prästen:* Låtom oss bedja: (Kollektbönen). Upplyften edra hjärtan till Gud och hören dagens evangelium (eller: Herrens ord genom . . .)! Evangeliet (eller någon gång, såsom t. ex. på fastlagssöndag och allhelgonadag — när evangeliet är predikotext — i stället episteln) läses.

Låt oss bekänna vår kristna tro!

*Församlingen och prästen* sjunger:<sup>1</sup>

Vi tro på Gud Fader allsmäktig,  
världarnas skapare,  
mänskors förbarmare.

<sup>1</sup> Musik till denna troshymn av A. T.

Hans allmakt förkunna himlen och jorden;  
 fader är han i Jesus vorden,  
 Jesus, som dog för världens liv.  
 Mot synd och allt ont han oss försvarar,  
 i tro och helgelse oss bevarar  
 med den heliga andens makt.  
 Ett evigt liv vill han oss giva,  
 att vi skola hos honom förbliva,  
 fullkomnade i hans rike.

Amen.

Psalm.

Predikan.

Efter predikan några sekunders tystnad. Omedelbart därefter.

Psalm.

*Prästen:* Herren vare med Eder!

*Församlingen:* Med dig vare ock Herren!

*Prästen:* Låtom oss bedja! [Tyst andakt. Därefter:]

O Gud, vår Fader, vi tacka dig, att du icke har lämnat oss på våra egna vägar, utan låtit ditt ljus lysa i vårt mörker och givit oss en Frälsare, som lever och talar ibland oss och drager oss till dig.

Giv oss uppriktiga och ödmjuka hjärtan att taga emot ditt ord! Låt det bliva ande och liv i oss! Och låt dess verkningar förspörjas i ett rent, heligt, kärleksfullt jordeliv!

Låt icke mänskofunder fördunkla ditt ord! Rensa och tukta själv din församling över hela jorden! Och låt oss förnimma den stora enheten genom allt, som skiljer!

Öppna våra ögon och våra hjärtan för ditt rike, och låt oss taga del i ditt stora verk! Samla all världen i din famn!

Förbarma dig över vårt folk! Förläna dem som bära ansvar för rikets styrelse en rättfärdig vilja, och led deras rådslag med din visdoms heliga ande! Rensa bort all den styggelse, som finnes ibland oss! Lär oss alla att förstå och älska varandra som bröder och tillsammans söka efter de vägar som leda fram till ditt rike! Välsigna och upprätta äktenskap och hemliv! Bevara de unga, gör dem rena och starka och lyckliga genom din fruktan! Omfatta med din faderliga nåd de unga som här undervisas till kristen tro! Gör dem till Jesu lärjungar! Håll din hägnande hand över allt troget arbete, över alla ädla konster och vetenskaper! Bevara oss för krig, pest, hunger och allt ont!

Se till alla fattiga och lidande, alla sörjande och svärmodiga, alla som kämpa med frestelser och tvivel! Förbarma dig över alla ensamma och övergivna, över alla änkor och värnlösa, över alla fångna, över dem som äro utan arbete, över dem som äro i livsfara, över alla åldriga, sjuka, sårade och döende!

Giv din välsignelse och helgd över de goda dagarna, och i nödens tid giv tålmod och tröst! Och giv till slut en evig fullkomning!

Fader vår, som är i himmelen o. s. v.

Tackom och lovom Herren!

*Församlingen:* Herren vare tack och lov! o. s. v.

*Prästen:* Böjen edra hjärtan till Gud och mottagen välsignelsen! Herren välsigne Eder och bevare Eder! Herren låte sitt ansikte lysa över Eder och vare Eder nådig! Herren vände sitt ansikte till Eder och giv Eder frid!

*Församlingen:* Amen, amen, amen.

Psalm.